

SZABÓ LÁSZLÓ

CSILLAGOK A FÖLD ALATTI ÉGEN¹

*„Nekem az olyan böjt tetszik, amikor leoldod a bűnösen fölra-
kott bilincseket, kibontod a járom köteleit, szabadon bocsátod
az elnyomottakat, és összetörsz minden jármot!*

*Oszd meg kenyeredet az éhezővel, vidd be házádba a szegény
bujdosókat, ha mezítelent láatsz, ruházd fel, és ne zárkózz el
testvéred elől!*

*Akkor eljön világosságod, mint a hajnalhasadás, és hamar
beheged a sebed. Igazságod jár előtted, és az Úr dicsősége
lesz mögötted.” (Ézs 58,6a–8)*

I.

Kedves Testvéreim! Nem állhatom meg, hogy e szószékről ne fejezzem ki elismerésemet mindazok iránt, akik egyházkörünk érdekében áldásosan tevékenykedtek. Ugyanakkor javasolom, hogy tanuljunk közösen hibáinkból és mulasztásaink következményeiből. Egyházköri életünk kiértékelése csakis így válhat érdemlegessé.

Mindenkori közgyűléseink alkalmával elsősorban az elmúlt év egyházköri eseményeit vesszük számba, vagyis az eredményeket és a kudarcokat leltározzuk. Mindez többnyire adatszerűen történik, ami természetes, hiszen tartozunk ezzel a közigazgatási elvárásoknak és az egyházi levéltáraknak. Létezik azonban egyházi működésünknek olyan vetülete is, amiről nem a számok nyelvéen kell beszélni, hanem hivatásgyakorlásunk őszinte vizsgálatával. Fölöttébb érdemes időnként közös önvizsgálatot tartanunk egyházzolgálatunkról. Vegyük hát számba egyénenkénti hozzáállásunkat, gondoljuk át közösen hivatástudatunkat, és igazítsuk ki annak fogyatékoságait. Lelkünkben és értelmünkben kerüljenek ma újra mérlegre az olyan fogalmak, mint szolgálat, hivatás, egyház, nép, értékek, érdekek és a hasonlóak. Nehéz elképzelni ez alkalomnál súlyosabban ösztönzőt a felsoroltak közös átgondolására avégett, hogy egyenkénti szolgálata helyünkön hivatásszerűbb és Istennek tetszőbb legyen a további tevékenységünk.

¹ Egyházi beszéd a kolozs-tordai egyházkör 2006. évi közgyűlésén, Kolozs, 2006. július 8-án

Amennyiben megfelelő bibliai alapot kell találnunk egyházzolgálatunk eszmeiségének kifejezésére, akkor nyugodtan választhatjuk a társadalmi felelősségvállalásra kötelező ézsaiási felhívást: „Ezt mondja Isten, az Úr: Törd össze a jogtalan bilincseket, és oldd meg az iga köteleit! Bocsásd szabadon az elnyomottakat, törj össze minden ígát! Törd meg az éhezőnek kenyeredet, és a hajléktalan szegényt fogadd be házádba. Ha mezítelent látsz, öltöztess föl, és ne fordulj el embertársad elől! Akkor majd felragyog világosságod, mint a hajnal, és a rajtad ejtett seb gyorsan beheged. Előtted halad majd igazságod, és az Úr dicsősége lesz a hátvéded.” (Ézsaiás 58,6a–8) Ezen egyértelmű felhívás idézésével a cselekvő vallásosság fontosságát hangsúlyozom, gyakorlatias hívő életet szorgalmazva, egyéni, családi és tágabb közösségi értelemben egyaránt.

Unitárius egyházunk a szeretet és az emberszolgálat vallásán alapszik, és ilyenként érdeklődésével alapvetően az emberi közösség felé fordul. Hítelveink szerint nem az a hitelesen vallásos ember, aki annyira szereti Istent, hogy megfedkedezik a világról, hanem az, aki Isten iránti szeretetéből erőt merít embertársai és a világ szolgálatára. Tehát unitáriusságunk az egyetemes emberi értékek szolgálatára készítet, a teremtett élet és az emberi méltóság feltétlen tiszteletére parancsol, olyan öntudatos türelemre int, ami soha nem megalkuvás, hanem a másság tiszteletteljes elfogadása, és olyan egység keresésére sarkall, ami nem eszméink teljes azonosságát jelenti, hanem különböző jószándékaink összegét. Továbbá, unitáriusságunk, a sajátosan erdélyi képződményű történelmi egyházunk hit- és eszmerendszereként elválaszthatatlan szülőföldünkötől és magyarságunktól, amit remélhetőleg jobban szeretünk annál, hogy a más nemzetekhez tartozókat ne tudnánk megbecsülni.

Ilyenfajta unitárius küldetéstudatunk mellé, gondolat-elmélyítőként hadd idézzem az áldott emlékü és példaadó római katolikus püspök, Márton Áron valomlását a keresztyény élethivatásról: „A keresztyénynek tudnia kell, hogy munkája istenszolgálat. Istentől talentumokat kapott, és azokat nem áshatja el, mint hűtlen szolgál. Nem érheti be a jó szándékkal és a középszerűséggel sem. A jámborság önmagában nem elég. A vallás nem menti fel az erőfeszítés alól, nem pótolja a szaktudást és a lelkiismeretes munkát. Ha képességeit kifejleszti, és az emberi tevékenység bármely területén szakértelemmel, lelki függetlenséggel, igazságszeretettel, felelősségtudattal dolgozik, valóságos apostoli munkát végez a világban.”

Kedves Testvéreim! Talán az eddig elhangzottakból már kicseng az, amit egyházi munkánk során gyakran hangoztatunk, de nem gyakorolunk kellőképpen. Az ún. világiak, vagyis a nem lelkészek és a papok együttműködéséről van szó. Az egyik legelcsépeltebb szólam ilyen vonatkozásban a világiak fokozottabb bevonására való felhívás. Ha számtanilag is belegondolunk a kérdéskörbe, akkor tudatosíthatjuk azt, hogy az erdélyi unitáriusoknak csupán 2 ezreléke lelkész, 99,80 százaléka pedig nem lelkész. Más szóval: egyházunk tagsága elsősorban

világiakból áll, ezért tűnik természetellenesnek az ő egyházi életbe való bevonásukról beszélni. A sajnálatos tényállás sajnos mégis erre kényszerít. Az okokat a mai ünnepi alkalommal nem kívánom firtatni. Fogjuk csak egyszerűen a helytelen hagyományokra és – önbírálatot gyakorolva – a lelkészársadalomra, amely nem tesz meg mindent a világiak fokozottabb részvétele érdekében. Hibáink és mulasztásaink tudatosítása éppen ezért (is) szükséges. Az egyházzolgálatban való közös lehetőségeket – világiak és papok – együtt kell megélnünk. Unitárius küldetésünk mindnyájunkat erre kötelez. A mindenható Isten segítsen minket a ránk szabott személyes és közös feladatok felismerésében, amelyek elvégzéséhez ihletet, értelmet és akaratot szintén az ő ajándékaként várhatunk. A mai értékvesztett és istentelen világunkban egyre nyilvánvalóbbá válik, hogy szükségünk van erre az isteni segítségre. Ha létezik erő ebben a világban, mely személyünket és közösségünket a tiszta, öntudatos létre újra felemelheti, akkor az nem gazdasági, nem politikai és általában nem hatalmi jellegű, hanem azt az isteni szeretetet és gondviselés képezi. Amennyiben hitünk által ezzel töltekeznénk nap mint nap, akkor másképp nézne ki körülöttünk a világ, másképp festene a mi életünk, és lelkünkben is gazdagabb lenne az egyházunk. Ha e szeretetet és az alázat jegyében élnénk, akkor egyszerű életünkkel, szerény képességeinkkel mindnyájan áldásosabban szolgálhatnánk közös ügyeinket; lelkészeknek és világiaknak nem okozna gondot felismerni, hogy közöttünk nincsenek értékkülönbségek, hanem csak helyzetkülönbségek léteznek, és mindenki szolgálata egyaránt fontos.

A világiak és a lelkészek közti eszményi viszony felvázolása érdekében egy életszerű vélemény-nyilvánításra utalok. Az egyik unitárius ifjúsági konferencián a résztvevőknek egy köre vitacsoport keretében a lelkészeszmény kérdéskörével szembesült. A „te milyen típusú lelkész lennél?” kérdésre az egyik ifjú alapvető közigény kifejezésével válaszolt: „Én elsősorban nem tekintélyt követelő pap lennék, hanem segítőtárs.” Kifogástalan hivatásgyakorlás esetében mi lelkészek mindig az egyházközségi tagok segítőtársai kellene legyünk. Nem úgy, mint kiszolgálást igénylő vezetőjük, hanem vezető szolgáljukként. E viszony megéléséhez élő és közvetlen kapcsolattartás szükséges, amely nemcsak lélektől lélekig terjed, hanem a segítségre nyújtott kezét is magában foglalja alkalmanként. A lelkeszi munka és életvitel rendszeres felülvizsgálata érdekében is szükséges a közvetlen és élénk kapcsolattartás. Ezért kérjük hát csak bátran lelkészekként a világiakat, hogyha kitérnék a szolgálati hűség alól, és hivatásunk megélése fogynak bizonyulna, legyenek szívesek figyelmeztetni minket a kötelességeinkre és az elvárásainkra. Jobb együtt felismerni és jóvátenni a hibákat, mint közösen aldatni a lelkiismeretet, és ezáltal csorbítani az egyházi érdeket.

Lehetséges, hogy az előbbieken túl részletesen szorgalmaztam a hatékonyabb együttműködést. Ennek egyszerűen az a magyarázata, hogy a kérdést szívügyemnek tartom, ameddig egyházi eszményeink megvalósítása közös hivatásunk. Én szerfelett számítok az egyházkörünk minden egyes tagja részéről

a teljes odaadású szerepvállalásra, és meg vagyok győződve, hogy az ember- és értékszolgálat jegyében zajló, közös hivatásbetöltésünk eredményes és Istennek tetsző lesz. Forduljunk hát hittel ahhoz, aki céljainkat és tennivalóinkat felismereti, aki a megvalósításhoz szükséges személyi adottságokat osztogatja, s aki nevében és szolgálatában szeretnénk élni és alkotni. Szólítsuk hát meg közösen Istenünket, Albrecht Dürer gondolataival imádkozva a mindenkori papi hivatások áldásosságáért:

„Urunk, adj jó papokat nekünk, ne olyanokat, amelyeneket megérdemlünk.
 Akik hivatásuk fenségét átérzik és azt nem saját fényüknek tekintik.
 Akik neked szolgálni szeretnének és nem uralkodni akarnak helyetted.
 Akik a Te igazságodat hirdetik és nem a saját igazukat terjesztik.
 Akik a Te akaratodat kutatják és nem a sajátjukat erőltetik ránk.
 Akik nem szégyellnek rólad mindenütt beszélni, de tudnak tapintatosan magukról hallgatni.
 Akik nem akkor nyugtalanok, ha miattad őket éri bántás,
 hanem inkább miattuk Téged ér ócsárlás.
 Akik hiszik mindazt, amit tanítanak, és azt nemcsak velünk elhithetni akarják.
 Akik nem velünk együtt versengve gyűjtik az anyagiakat, hanem járják a göröngyös utakat.
 Végül, Urunk, engedd megérteni, hogy ők is csak emberek,
 és ők is minél jobban megértsék: mi bennük keressük jóságos arcod fényét.”

II.

A II. világháború közben csatatéren, gázkamrákban, lebombázott épületek romjai alatt, fogolytáborokban vagy más körülmények között rengetegen vesztették életüket. A világégés hat éve alatt 32 millió embert öltek meg, 35 millió pedig megsebesült. Kevésbé közismert tény, hogy a háború közvetlen következményeként 30 év alatt 8 700 000 ember lett öngyilkos és kb. 60–70 millió ember kísérelt meg önpusztítást. Szintén a II. világháború hozadéka volt a kommunista diktatúrák térhódítása szerte Kelet-Közép-Európában. E parancsuralmi rendszerek szintén háborús méretű veszteségeket okoztak. A béke fogalma 1945 májusa után sajnos csak annyiban merült ki, hogy már nincs világháború, de a szenvedések sorozata megállás nélkül folytatódott.

A világháborús áldozatok nagy részének nem adatott meg az, hogy testük a szülőföldben, őseik temetőiben térjen nyugovóra. A messzi harcmezők jeltelessé váltak a sírhantjai az árván maradt hozzátartozók lelkében épp olyan valóságos temetőkként voltak jelen, mint a tényleges temetők. Gyermekkorom és neveltetésem egyik meghatározója volt az, amint a homoródalmási nagyanyám időről időre felidézte édesapjuk emlékét, aki 1916 őszén 36 évesen szenvedett hősi halált.

Dédnagyapámnak először a bal karját, majd a fejét lőtték szét ágyúgolyóval. Bukovinai sírja jeltelen. Az árván maradt özvegyének és 4 leánygyermekének nehéz sorsa hasonló volt a több tízmillió hadiárva-társukéhoz. A nyolcvanévesen elhunyt nagyanyám életében alig volt olyan vasárnap, amikor a világháborús hősök emléktáblája alatt ne sírt volna a templomban.

Mi most 46, részben ismeretlen személyű honvédnek állítunk emléket Kolozson. Aki nem tudja alkalmilag átélni az ő fiatal életük elpusztításának gyászát és árván maradt családtagjaik tragédiáját, annak az emlékezése nem lesz őszinte. Ha éppen mindannyiunk családjából nem is követeltek halálos áldozatokat a háborúk, akkor gondoljunk arra, hogy magyarként és általában emberként egy nagy családhoz tartozunk mind. És Tamási Áront idézve: ennek a családnak halottai vannak, „kiknek a neve nem számadat, hanem csillagok a föld alatti égen”. Úgy tekintsünk erre a 46 honvédre is, mintha édesapáink vagy nagyapáink lettek volna. Adózzunk kegyelettel emlékük előtt, gondoljunk együttérző sajnálattal a hátramaradottak szenvedéseire, ugyanakkor tekintsünk elismeréssel az özvegyek és mások erőfeszítéseire, amellyel az árván maradt gyermekeket felnevelték. Az ő emléküket is övezze igazi hősöknek kijáró tisztelet! Valahányszor hősi halottainkra emlékezünk hát, velük együtt jussanak eszünkbe a mindenkori hősi özvegyek is. Ismét csak Tamási Áront hívom segítségül: „Soha el ne felejtétek, hogy hátatok megett gondokkal, bajjal megrakodva, árvasághoz hozzászokva, sok-sok özvegy áll, kiknek térden állva kéne napestig hálálkodnotok; mert ők sok száz esztendeje nap nap után csodát cselekszenek: hőségben, zivatarban, jó és rossz időben, örökké kezükben tartják a munkát [...]”. „S ki a hős? Mindenki az, aki a maga helyén becsülettel áll, dolgozik és hisz a jóban. Lehet, hogy névtelen, kicsi hősök az ilyenek, de nevesek és nagyok csak az ilyenek társadalmából születnek.”

Jussanak eszünkbe ezek a gondolatok mindig, amikor hősiességről példálózunk. És jusson eszünkbe az is, hogy hőseink nemcsak magyar hősök voltak, hanem egyben az egyetemes emberiség áldozatai, más szóval az istentelenség és embertelenség áldozatai. A rájuk való emlékezéshez ne társuljon a kései bosszúnak semmilyen érzése. Azok a szovjet és román katonák, akiket a mi honvédek ellen küldtek, nem kevésbé voltak kiszolgáltatottak a háborús veszélyeknek és feletteseik akaratanak. Őket is ugyanúgy várták haza, és lehet, hogy hiába... Értük is sok könny hullhatott valahol – Oroszországban, Ukrajnában vagy a Kárpátokon túli Romániában. Ha áldozatainkra emlékezünk, ne egykori ellenségeinket szidjuk. A kegyelet nem erre való! Ha őszintén emlékezünk, akkor azt azért tegyük, hogy végre megnyugodjon a föld és a lelkiismeretünk, hogy az áldozatok vére ne kiáltson többé az égre, és, hogy „a múltat békévé oldja az emlékezés” (József Attila)! Befejezésül pedig imádkozzunk azért, hogy a jó Isten óvja a mai világ összes népét és minden egyes emberét háborútól, vérontástól és más erőszaktól! Ámen.

SZABÓ LÁSZLÓ

KELL-E FÉLNÜNK A HALÁLTÓL?

„A test törekvése a halál, a Lélek törekvése pedig élet és béke.” (Róm 8,6)

Személyes vallomással kezdem: „Gyújtottál-e gyertyát, hófehéret, vágtaál-e virágot, hófehéret... azokért, akik mind elmentek? / Hát gyújts értük gyertyát, hogy égjen, a lángja a szívedig érjen!” Egy hiterősítő versből idéztem az előbbieket, mint olyant, ami a leginkább illett az én halállal foglalkozó gondolataimhoz, ezelőtt egy jó pár évvel – „messze ringó gyermekkorom világában”. A halállal lényegében a rajongásig szeretett nagyszüleim eltávoztával szembesültem először. Az első hetekben a kezdeti gyásszal együtt járó tagadás volt az ösztönszerű válaszom: egyszerűen nem akartam elhinni, hogy azok is meghalhatnak, akiket a legjobban szeretünk... Aztán idővel elhittem, hogy akiket igazán szeretünk, ha meghalnak is, élnek, s nekünk tulajdonképpen csak az ő hiányuk fáj – megfogható közellétük hiánya –, s nem a nemléteük. Így a távozásukkal lelkemben maradt kínzó úrt kezdtem kitölteni a hozzuk fűző emlékekkel, szeretettel, valamint az örökéletbe vetett hittel. Egy ideig azonban még kizárólagosan körülöttük forogtam, valahányszor a halálról gondolkoztam.

A gyász súlyát lassan szétmállasztó idő teltevel, hitbeli megerősődéssel és személyiségbeli érésemmel egy időben, a halállal – elmélkedés szintjén – tárgyilagossabban is kezdtem szembenézegetni. Így nemegyszer elgondolkoztam azon, hogy egyesek miért, és mások miért nem?; miért most, vagy miért már? (hiszen annyi közös dolgunk lett volna!); miért szenvedve, vagy miért anélkül? – és folytathatnám. A halál értelméről vagy értelmetlenségéről még egyetlen bátoratlan következtetést sem tudtam megállapítani... Csupán hitem erősödött meg; alakult – a tagadásból kiindulva, a kételyek sorozatán megedződve – személyes halálfélelmet legyőző segítőtársá.

A halálhoz való viszonyulásunk ilyenforma vagy hasonló változását általánosan emberinek gondolom, és ezért tartottam fontosnak összegezni „örökéletes” gondolataimat, hogy esetleg másoknak is segítsek szembenézni emberi életünk végső kérdésével. (Mennyi minden válnék itt értelmetlenné, vagy hirtelen fontossá, ha csak egy halvány lehetőségét is megengednék magunknak, hinni az alábbiakat!)

Először is elfogadható tényként állapítom meg, hogy a halálról eredményesen gondolkozni csak úgy lehet, ha *őszintén és bátran szembenézünk vele*. A közös szembenézés előtt azonban vizsgáljuk meg, mi a helyzet magával a szembe-